

«Ἐξεύρεις τὴν παραγγελίαν μου· μὴ τὴν λησμονήσης!»

Ἐκείνος ἤσθάνθη ἑαυτὸν κατὰ δύο ἔτη νεώτερον ἐν τῇ ἀναμνήσει τῆς παιδικῆς παραγγελίας καὶ μειδιῶν ἀπεκρίθη·

«Ἐπιμένεις λοιπὸν πάντοτε εἰς τὸ σχέδιον ἐκείνο;

— Πάντοτε.

— Λοιπὸν ξανθὸς νὰ εἶναι ἡ μελαγχροινός;

— Σοῦ ἀφίνω τὴν ἐκλογὴν· θὰ ἐπρωτίμων ὅμως νὰ εἶναι ξανθός. Ἀλλὰ πῆγαινε, μὲ κάμνεις νὰ λέγω ἀνοησίας!

— Χαῖρε!

— Καλὴν ἐντάμωσιν.»

(Ἔπεται συνέχεια).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ

Περὶ Γεωργίου Ζαρίφη τοῦ πρό τιος ἐκμετρήσαντος τὸ ζῆν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοσαῦτα ἐρρήθησαν καὶ ἐγράφησαν ἐνταῦθα τε καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὥστε θὰ ἐλάβανέ τις ἀτελῆ μᾶλλον ἰδέαν τοῦ μετὰ τοσοῦτων ἐκδηλώσεων προπεμφθέντος εἰς τὸν τάφον ἀτόμου ἢ εἰκόνα τινὰ τοῦ συστήματος, τῶν ἰδεῶν, τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ κόσμου, ὃν ἐξεπροσώπει· διότι ὁ Γεώργιος Ζαρίφης ὑπῆρξε πλεον ἢ ἐν ἄτομον, ὑπῆρξεν ἢ ἀκραϊφνεστέρα ἢ τελειότερα παράστασις, ἢ ἐνσάρκωσις ἀληθῶς εἰπεῖν τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος ἐν ᾧ ἐγεννήθη, ἐζῆσε καὶ ἀνεστράφη, καὶ ὡς τοιοῦτος μᾶλλον ὁ ἀνὴρ εἶνε ἄξιος γενικωτέρου χαρακτηρισμοῦ, ὃν ἐπιχειροῦμεν ἐνταῦθα.

Ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ τουρκικὴ Κωνσταντινούπολις, εἶνε πόλις, ἐν ἣ ὁ τύπος τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ τραπεζίτου, τοῦ κεφαλαίουχου καὶ τοῦ θέτοντος εἰς κυκλοφορίαν τὸ κεφάλαιον ὄργανον, δὲν εἶνε ὁ γνωστός τύπος οὔτε τῶν ἄλλων πεπολιτισμένων οὔτε τῶν βαρβάρων κοινωνιῶν. Ἀνεκαθεν βεβαίως ἀφ' οὗ χρόνου ὁ ῥήτωρ τῆς ἀρχαιότητος εἶπε τὸ γνωστὸν ἐκείνο τὸ ἐκάστοτε ἐπαναλαμβανόμενον ὑπὸ ποικίλας μορφᾶς καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων («δεῖ δὴ χρημάτων»), καὶ πολὺ πρότερον ἀκόμη, τὸ χρῆμα ὑπῆρξεν ἰσχυρὸν ὄργανον, φοβερὸν ὄπλον, μέγας παράγων τῶν πολιτειῶν. Ἄλλ' ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰδίως, ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ὁ παράγων οὗτος ἠνωμένος μετὰ νοημοσύνης, πνεύματος καὶ ρευστότητός τινος τοῦ ἐξωτερικοῦ χαρακτῆρος διεδραμάτισε πρόσωπον, οὗ ὅμοιον δὲν ἀπαντᾷ ἐν ἄλλαις πολιτεαῖς. Ἡ σύγχρονος καὶ ἡ μικρὸν παλαιότερα ἱστορία τῆς Σταυροῦλ ἀναφέρει διάφορα ὀνόματα τραπεζίτων, Ἀρμενίων ἰδίως, οἵτινες μετὰ τὸν ἀρχιευνούχον καὶ τοὺς συμβούλους τοῦ Διθανίου ἐβάρυναν πολλάκις εἰς τὴν πλάστιγγα τῶν ἀποφάσεων τῶν Σουλτάνων καὶ

εἰς τὰς τύχας τοῦ ἔθνους των. Ὁ κλῆρος ὅστις θεωρεῖται συνήθως ὡς ἰσχυροτάτος μοχλὸς τῆς ἐθνικῆς δράσεως ὑπῆρξε μᾶλλον παθητικὸν ὄργανον ἐνεργείας ἢ ἀντενεργείας πρὸς τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν, ἐνῶ οἱ διὰ τοῦ πλοῦτου αὐξήθεντες καὶ διὰ τῆς εὐνοίας πάλιν αὐξήσαντες αὐτὸν ἦσαν ὄργανα πραγματικωτέρας ἐνεργείας. Μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ οὕτω πᾶς αὐξανόμενοι εἰς παλαιότερους χρόνους ἐτελεύτων πάντοτε μὲ τινα ἀπώλειαν, καὶ ἡ ἀπώλεια ἦτο συνήθως τῆς κεφαλῆς των, ἥτις ἐπιπτεν ἐπὶ τέλους θῦμα τῆς ραδιουργίας καὶ τῆς ἀπληστίας τῶν αὐλικῶν, ἐπισκίαζομένων ὑπὸ τοῦ πλοῦτου ἀλλὰ καὶ τῆς αὐξούσης ἐπιρροῆς τοῦ κατόχου αὐτοῦ. Εἰς τοιαύτην τινὰ ἱστορονομικὴν πηγὴν δυνατόν εἰπεῖν ὅτι εἶχε τὴν ἀρχὴν καὶ ἡ δύναμις τοῦ Γεωργίου Ζαρίφη παρὰ τοῖς κρατοῦσι καὶ ἡ κραταιώσις αὐτοῦ ἐν τῷ ἐθνικῷ φρονήματι, συντελούντων ὅμως καὶ ἰδιαζούσης μορφώσεως καὶ χαρακτῆρος ὅστις ἦν ὅλως ἴδιος αὐτῷ καὶ τοῦ ὁποῦτο τὸ βάθος ἦν ἡ ἔμφυτος κοινωνικὴ ἀγαθότης καὶ τὸ βαθύ αἰσθημα τῆς εὐποιίας ὑπὸ τε γενικὴν καὶ μερικὴν ἐποψιν, πρὸς τε τὰ ἄτομα καὶ τὰς κοινότητας, καὶ ὑπὸ τὴν γενικωτέραν τέλος ἐποψιν τοῦ ἔθνους, ἥτις ἀπεκρυσταλλοῦτο παρ' αὐτῷ εἰς τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν αἰσθημα τῆς φιλογενείας, καὶ διεμόρφωσεν αὐτὸν ὡς τὸν ἀκρότατον τύπον, τὴν ὑψίστην παράστασιν τοῦ φιλογενεοῦς τραπεζίτου Ἑλληνοῦ.

Πρὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ὁ Γεώργιος Ζαρίφης, καὶ νεώτερος ἔτι καὶ ἦττον πλούσιος καὶ ὅτε οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει τραπεζίται ἦσαν ἀπλοῖ σαράφιδες ἢ τοικισαί, ἦτο εἰς ἐκ τῶν πολλῶν ἐμπόρων οἵτινες ἀπετέλουν πολλὰς μικρὰς δυνάμεις συντελούσας πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ παραγούσας οὐχ ἦττον ἐν λεπτομερεῖᾳ τὸ αὐτὸ εὐεργετικὸν ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐφημιζέτο ἤδη, ἦτο κύκλος ἔχων εὐρύτεραν ἀκτῖνα ἀγαθότητος, αἱ πράξεις αὐτοῦ καὶ ἡ πρόδος τοῦ ἐνεργοῦ σταδίου του ἀπηύγαζον ἤδη ὡς ἡὸς ἀνατέλλοντος Ἡλίου. Ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος ἐχάραξε τὴν ἀρχὴν νέου σταδίου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἦτο ἀφετηρία νέου βίου, αἱ πολιτικαὶ συνθήκαι ἤρξαντο ἀλλοιοῦμεναι, αἱ κοινωνικαὶ καὶ ἐμπορικαὶ ἐπίσης. Ἡ δύναμις τοῦ χρήματος ἤρξατο συστηματοποιουμένη, οἱ ἐμποροὶ ἐγένοντο μεγαλέμποροι καὶ οἱ μεγαλέμποροι τραπεζίται. Νέα πολιτικὰ ζητήματα προέκυψαν εἰς τὸ μέσον, ἀπητοῦντο νέοι χαρακτῆρες καὶ νέα μορφή τῶν ὑπολήψεων. Ὁ Γεώργιος Ζαρίφης προέβαλε τότε τελειότερος. Πατριαρχικός, διασώζων τὸ ἄρωμα καὶ τὴν χροίαν τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῶν χρόνων ἀφ' ὧν ἐξήρχετο *σελεμπί Γεωργάκης* — ἄς μοι ἐπιτραπῇ ἡ προσωνομία δι' ἧς ἦτο γνωστός καὶ προσεφωνεῖτο ὑπὸ τῶν οἰκείων

καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ ἦτις ἐχαρακτήριζε τὸν τύπον τῆς ἐποχῆς — δὲν ἐβράδυνε νὰ δείξῃ ὅτι παρουσίαζε καὶ τὰ στοιχεῖα δι' ὧν ἠδύνατο νὰ ἀνταποκριθῇ καὶ πρὸς τὸν νέον βίον καὶ τὰς νέας ἀπαιτήσεις ὡς Γεώργιος Ζαρίφης. Ὁ τέως ἔμπορος ἀνέλαβε τὴν δρᾶσιν τοῦ τραπεζίτου τῆς ἐποχῆς, αἱ σχέσεις ἄλλως τὰς ὁποίας ἐκαλλιέργει ὡς ἀνεπαισθήτως σχεδὸν μετὰ πάσης τάξεως καὶ φυλῆς ἀνθρώπων ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ τῶν φυλετικῶν στοιχείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔχων ὡς κέντρον τὴν ἰδίαν φυλὴν πάντοτε καὶ ὡς στάδιον τὴν τουρκικὴν, ἢ πείρα τοῦ προγενεστέρου αὐτοῦ σταδίου καὶ ἢ ἀντιληπτικότης τῶν εἰσαχθέντων εὐρωπαϊκῶν στοιχείων καὶ θεωριῶν εἰς τὸ ἔμπόριον καὶ τὰ χρηματιστικά, κατέστησαν αὐτὸν οὐ μόνον τὸ εὐπλάστοτερον ὄργανον, ἀλλὰ καὶ σχολὴν νέαν ἐμπορικῆς καὶ τραπεζιτικῆς δρᾶσεως. Ὁ δὲ τέως εὐεργετικὸς ἀνὴρ, ὃν ἡ φύσις, ἢ ἕξις, ἢ ἀνατροφή εἶχον παρασκευάσει πρὸς τοῦτο, ἀνέλαβε τὴν δρᾶσιν τοῦ φιλογενοῦς καὶ φιλάνθρωπου, χωρὶς ν' ἀποβάλῃ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον στοιχεῖον τοῦ προτέρου αὐτοῦ τύπου. Οὕτως ἐν ᾧ ἦν ὁ *σελεμπὴ Γεωργάκης* ἔτι καὶ μέχρι τελευτῆς ὁ πατριαρχικὸς ἀνὴρ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῇ πατρίδι τῶν περιουκούντων καὶ οἵτινες ἐδέχοντο τὴν ἄμεσον ἀγαθοεργίαν αὐτοῦ ἐπίδρασιν καὶ ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἐπαϊτῶν, οἵτινες ἐμυρμηκίαν περὶ αὐτὸν τὸ σάββατον ὅτε κατήρχετο εἰς τὸ γραφεῖον του, ἦτο συγχρόνως ὁ ἐξ ἀνωτέρας περιωπῆς φιλογενῆς εὐεργέτης τῶν ἐθνικῶν καθιδρυμάτων, ὁ ἰσχυρὸς προστάτης καὶ ἀντιλήπτωρ τῶν χρῆζόντων προστασίας, ὁ γενναῖος ἀείποτε χορηγὸς τῶν σπουδαζόντων νέων οἵτινες ἤθελον συστηθῆ πρὸς αὐτὸν ὡς διακρινόμενοι ἐπὶ εὐφυΐᾳ ἢ ὡς ἐπαγγελλόμενοι ἀγαθὰ τῇ ἐθνικῇ προόδῳ, ὁ φιλάνθρωπος συνδρομητὴς πάσης ἀγαθῆς ὑποθέσεως, ὁ ἀγαθὸς σύμβουλος ἐν τοῖς ἐθνικοῖς πράγμασι.

Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἡ ἐνέργεια τοῦ Γεωργίου Ζαρίφης παρεξηγήθη πολλάκις καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐνταῦθα μάλιστα εἰς περιστάσεις τινὰς κρίσιμων ἐθνικῶν ζητημάτων. Ἄλλ' ἀφ' ἐνὸς ἡ μαλακότης αὐτοῦ ἐν τῷ βουλγαρικῷ ζητήματι ὅτε τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθη τοῦτο καὶ ἐτέθη ἐπὶ τοῦ τάπητος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπέρρεε μᾶλλον ἐκ τῆς φιλάνθρωπικῆς αὐτοῦ φύσεως καὶ ἐκ τοῦ εὐρέως ἐκείνου αἰσθήματος τοῦ χριστιανικοῦ κοσμοπολιτισμοῦ ἐν Ἀνατολῇ, ὅπερ ἂν καὶ φαίνεται ὡς τὸ ἀγλαότερον χαρακτηριστικὸν τοῦ Ἑλληνοῦ, ἀλλ' εἶνε συγχρόνως καὶ τὸ ἐθνικὸν μειονέκτημα αὐτοῦ ἀπέναντι τῶν ἄλλων φυλῶν. Ἀλλὰ ὁ Γεώργιος Ζαρίφης οὐδέποτε ἦν ἐπιβλητικὸς ἐν ταῖς συμβουλαῖς αὐτοῦ. Παρεῖχεν αὐτοῖς ὡς καθῆκον καὶ ἐγίνωσκεν ἐκ προτέρων ὅτι ἦτο δυνατὸν καὶ νὰ μὴ ἀκολουθήσωσιν αὐτάς. Ἄλλως οὐδέποτε ἐζήλωσεν οὐδ' ἐφιλοδοξεῖ τὸ

πρόσωπον Πυθίας ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει. Ἦτο ὁ στρατάρχης πάσης ἐνεργείας ὅστις εἰσήγε μὲν τὸ προσωπικὸν στοιχεῖον ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς συμβουλοῖς ὧν προϊστάτο, ἀλλ' ἄφινεν εἰς αὐτὰ νὰ εἴπωσι τὴν τελικὴν λέξιν. Τὸ ἔμβλημά του ἦν ἡ πρακτικότης, ὅπερ ἐπανελάμβανε συνήθως διὰ τῆς ἀγαθωτάτης φράσεως «πρακτικὰ πράγματα.» Καὶ ἴσως μάλιστα αὐτὸς διὰ τοῦ διαυγοῦς αὐτοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς πρακτικότητος διέβλεπεν ἐνίοτε πολλῶ ἀπώτερον ἢ ἄλλαι συστηματικοὶ διὰ τῶν πολυπλόκων θεωριῶν αὐτῶν.

Ἄλλ' ἡ τραχυτέρα περίοδος τῆς παρεξηγήσεως τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Γεωργίου Ζαρίφης ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ τοῦ κρητικοῦ ζητήματος. Ἡ ὑπερεξηγημένη τότε φιλοπατρία τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνοῦ δὲν διέβλεπεν ἐν αὐτῷ ἢ αὐτόχρονα προδότην. Ὁ Ζαρίφης ἦν ὁ τραπεζίτης ὁ ποιούμενος δάνεια πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος. Ἐν Ἀθήναις, ἂν εὐρίσκετο πρὸς στιγμὴν τότε, ἤθελεν ὑποστῆ τὸν νόμον τοῦ *Ἀντζὶ* ἐξάπαντος. Ἄλλ' εἰς τοὺς κρίνοντας σήμερον ἄνευ τῶν προλήψεων τῆς ἐποχῆς ὑπάρχει ἀκαταμέτρητος διαφορὰ καὶ μεταξὺ τοῦ Θεμιστοκλέους ἀκόμη φεύγοντος τὸν ἀχάριστον δῆμον Ἀθηναίων καὶ καταφεύγοντος πρὸς τὸν ἐχθρὸν καὶ τοῦ Γεωργίου Ζαρίφης βιοῦντος, ἀναστρεφόμενου καὶ σχεδὸν πολιτευομένου παρὰ τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῖς. Ὁ Ζαρίφης ἐδάνειζε τοῖς Τούρκοις χωρὶς νὰ εἶνε διπλοῦς χαρακτήρ, ὁ Ζαρίφης ἠσπάζετο βεβαίως ἐγκαρδίως τὸ κίνημα τῶν Κρητῶν χωρὶς ν' ἀποκρύπτῃ τὴν ἐνδόμυχον εὐχὴν ὅπως ἡ νῆσος ἀποτελέσῃ μέρος τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου καὶ ἐδίδο χεῖρα βοηθείας εἰς τὸν ἀγῶνα ὅσον ἠδύνατο νὰ δώσῃ. Ἀλλὰ προσκληθεὶς νὰ συμμετάσχη δανείου, οὐτινος δὲν ἦτο ὁ σηματοφόρος, αὐτὸς ὁ τραπεζίτης, οὐ αἱ πράξεις πρὸς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν ἦσαν εἰς ἀδιεξίτητον λαβύρινθον, ὥφειλε νὰ θυσιάσῃ αὐτὸς πολιτικὴν ἐπιτροπὴν καὶ δύναμιν ἢ ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ὑπολοίπου δούλου Ἑλληνισμοῦ, ἴσως δὲ καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν συμφερόντων τῆς Ἑλλάδος αὐτῆς; Βεβαίως δὲν ἦτο τόσῳ ἐπιπόλαιος καὶ ἐπράξεν ὡς Ἑλληνας οὐχ ἦττον ἢ ὡς τραπεζίτης ὅ,τι κατεκρίθη τότε ὡς ἀνθεθνικόν.

Ὅ,τι πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχεν ὁ Γεώργιος Ζαρίφης πάντοτε δὲν ἦτο ἡ Ἑλλάς αὐτὴ καὶ μόνη, τὸ ἐλεύθερον βασίλειον. Ἦτο ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ κράτος, ἡ ἰσχύς αὐτοῦ ἐν ἀπάσαις αὐτῆς ταῖς ἐκδηλώσεσιν, ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ τῆς ἐννοίας ἐκδοχῇ. Ἑλληνας ἐλεύθερος αὐτὸς καὶ τρέφων τὸν ἐγκάρδιον πόθον τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος διέβλεπε τοῦτο οὐ μόνον ἐν τῇ μεγεθύνσει τῆς ἐλευτέρας χώρας, ἀλλ' ἐν τῇ ἀναπτύξει καὶ περιφρουρήσει τῶν ὅπουδῆποτε συντριμμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἅτινα θὰ ὦσιν ἐν ἱστορικῇ τινὶ ἡμέρᾳ τὸ φύραμα νέας ἀναδημιουργήσεως. Εἶθε

καὶ πάντες ὅσοι προΐστανται ἰσχυροῦ παράγοντος ἐνεργείας νὰ εἶχον τὴν αὐτὴν οἶαν ἐκεῖνος ἀντίληψιν τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ ἐδάφους ἐν ᾧ κέκληνται νὰ δράσωσι. Καὶ ἀληθῶς πᾶσα ἡ ἐνεργεία αὐτοῦ ἐθνική, ἐκπαιδευτική, ἐμπορικὴ τραπεζιτικὴ εἶχε τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν.

Ἡ συμμετοχὴ αὐτοῦ εἰς ἐμπορικὰς καὶ τραπεζιτικὰς ἐπιχειρήσεις ὑπῆρξεν ὄργανον δημιουργίας ἑλληνικῆς τραπεζιτικῆς ὑπεροχῆς ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἑλληνικῶν περιουσιῶν ἐν τῷ διεθνεί ἐκείνῳ συναγωνισμῷ τοῦ Βυζαντίου, ἔνθα οὐχὶ μόνον τὰ ἐγχώρια στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ εὐρωπαϊκὰ συνεπαγόμενα ὄγκον χρήματος καὶ διπλωματικῆς ἐπιβολῆς τελοῦσι τὸν ἰσχυρότατον ἀνταγωνισμόν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν. Εἶνε ὀλίγον τοῦτο ἀρά γε; Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκπαιδευτικὴ αὐτοῦ ἐνεργεία διηθύνετο μετὰ τῆς γενναιοτέρας διαθέσεως καὶ διὰ τοῦ σκοπιμωτέρου τρόπου. Ἄν αὐτὸς διὰ τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἀσχολίας αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο πάντοτε ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ σκεφθῆ τὸ πρακτέον, ἀλλ' ἦτο ὀξυτάτος νὰ ἀντιληφθῆ τὰς εἰσγηγήσεις ἄλλων καὶ ὑπὸ τὴν πρακτικωτέραν αὐτῶν ἐποψίν, καὶ ἔδιδε πλήρει τῇ χειρὶ, ὅπου ἄλλοι ὑπελόγιζον, καὶ ἔδιδεν, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον πολλάκις, τὸ σύνθημα τῆς γενναιοδωρίας αὐτοῦ καὶ τὴν ἀφορμὴν ἀμίλλης. Δὲν θὰ καταλέξωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν συγκεκριμένων εὐεργεσιῶν ὧν πολλαὶ κατέλιπον ἴχνη ἀνεξίτηλα ὡς ἡ οἰκοδομὴ τοῦ μεγαλοπρεποῦς κτιρίου τῆς σχολῆς τοῦ Γένους ἐν Κων/πόλει καὶ ἡ προικοδότησις τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει. Περὶ τοῦτου θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπη τις ἀσφαλέστερον μόνον ἂν ἐγίνωσκε τὸ μερίδιον ὅπερ ἐν τοῖς ἰσολογισμοῖς αὐτοῦ ἀφίερου εἰς τὴν ἀγαθοεργίαν. Ἀλλὰ τὸ ἀνυπολόγιστον ἰδίως εἶνε ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ δύναμις αὐτοῦ, τὰ στοιχεῖα τῆς πολλαπλῆς ὑπολήψεως ἅπερ αὐτόματα συνεκέντρωσεν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ, ὁ ἀγαθὸς καὶ ἀπέριττος ἐκεῖνος γέρον, ὁ ἐξοχος ἐκεῖνος τύπος τοῦ Κωνσταντινουπολίτου ἀστοῦ, τὸν ὅποιον περιεστοίχισεν, ἐκάλλυνεν, ἀλλ' οὐδόλως παρήλλαξεν οὔτε ἐδηλητηρίασεν ὁ ἐξωτερικὸς πολιτισμός.

Κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτοῦ χρόνους ὑπῆρξεν ὁ φίλος τοῦ Σουλτάνου, οὐχὶ ὁ εὐνοούμενος, ἀλλὰ ὁ ἀγαθὸς αὐτοῦ φίλος, ὁ ἀγαπητὸς γέρον, πρὸς ὃν ὁ μὲν ὀθωμανὸς ἀναξὶ τρέφων ἀληθῆ σεβασμὸν ἀνεκόνου τὰς σκέψεις καὶ τὰς ψυχικὰς αὐτοῦ παθήσεις, ἐκεῖνος δὲ τὰς σχεδὸν πατρικὰς αὐτοῦ συμβουλὰς, τὰς ὁποίας οὐδόλως ἠγνόει ὁ Σουλτάνος ὅτι προκειμένου περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων ἐχρωμάτιζεν ἡ ἀγάπη τοῦ ἔθνους του. Ἡ φιλία αὕτη ἐχρονολογεῖτο πρὸ ἑτῶν ἤδη ὅτε ὁ Σουλτάνος ἀπλοῦς ἔτι πρίγκιψ ὦν οὐδὲ ὑπελόγιζεν ἴσως ὅτι ἐμελλε νὰ βασιλεύσῃ. Καὶ ὁμολογουμένως ὁ τότε πρίγκιψ Χαμητ' Ἐφένδης

εἶχεν ἀποκτήσει φίλον ἐκ τῶν ἀριστῶν χριστιανῶν τὸν ἄριστον. Καὶ ἐγίνωσκε τοῦτο ὁ Σουλτάνος καὶ δὲν ἀπέκρυπτε τὴν οἰκειότητα αὐτοῦ πρὸς τὸν Γεώργιον Ζαρίφην, ἐνῶ αὐτὸς οὐδόλως ἐποιεῖτο ματαίαν ἐπίδειξιν τῆς σουλτανικῆς φιλίας του, πολλῶ δὲ ἤμιστα κατάχρησιν τῆς θέσεώς του. Ἀλλ' ὁ κόσμος ἐγίνωσκεν αὐτὴν καὶ ὁ Σουλτάνος ἐπέθυμει τὴν δημοσιότητα τοῦ πράγματος. Διηγούνται, ὅτι ὅτε τὸ πρῶτον μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ ὀθωμανικοῦ μονάρχου, ὁ γέρον Ζαρίφης προσκληθεὶς μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, ἐφόρεσε τὸ κεκανονισμένον φέσιον ἀντὶ τοῦ πῆλου. Ἀλλ' ὁ Σουλτάνος μετὰ πολλῆς οἰκειότητος δεξάμενος αὐτόν, τῷ εἶπεν ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ, διότι ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ βασιλεύσῃ, νὰ μεταβάλλῃ δι' αὐτὸ καὶ ὁ γέρον φίλος του τὰς ἐξέεις. Ἡ ἐκφρασίς τῆς ἐπιθυμίας τοῦ Σουλτάνου εἶνε διαταγὴ καὶ ἔκτοτε ὁ Γεώργιος Ζαρίφης, ἀνὴρ ἰδιώτης, οὐδένα φέρων τίτλον, μετέβαινεν εἰς τὰ ἀνάκτορα φέρων τὸν συνήθη πῆλόν του. Οἱ φρουροὶ παρουσιαζόν ὄπλα καὶ οἱ ἀνακτορικὸι θεράποντες ὑπεχώρουν εὐλαβῶς. — Διήρχετο ὁ φίλος τοῦ Αὐθέντου.

Ἀλλ' ἡ φιλία τοῦ Σουλτάνου οὐδὲν προσέθηκεν οὐδὲ ἀφῆρσεν ἀπὸ τοῦ γηραιοῦ Ζαρίφη. Ἐν τῇ πόλει τῆς ἀνατολικῆς ἰθιμοταξίας τῇ Σταμπούλ, ὁ αὐτὸς ἀνὴρ, ὅστις τὴν πρῶταν παρεκάθητο μετὰ τοῦ Σουλτάνου καὶ τὴν μεσημβριαν προῆδρευε συμβουλίου κορυφαίων τραπεζιτῶν, μετὰ μεσημβριαν συνωμίλει πρὸς ὑπότροφον αὐτοῦ τὸν ὅποιον ἠρώτα περὶ τῶν σπουδῶν του καὶ τὴν ἐσπέραν ἐδέχετο γρατῖαν τινὰ ἧτις ἤρχετο νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ μεσιτεύσῃ διὰ τὸν υἱόν της ἢ καὶ γηραιὸν τινὰ ὀθωμανὸν ὅστις παρεκάλει αὐτόν νὰ μεσολαβῆσῃ εἰς τὸν ὑπουργόν διὰ τὴν παροχὴν συντάξεως. Τὸ θέαμα ἦτο πολλάκις συγκινητικόν. Ὁ Τούρκος στρατιώτης, ὅστις ἦν ἀρκούντως υπερήφανος ὥστε νὰ ζητήσῃ συνδρομὴν ἀπὸ τοῦ Ζαρίφη, δὲν ἐθεώρει ταπεινωτικὸν νὰ παρακαλέσῃ τὸν ἀγαθὸν φίλον τοῦ αὐθέντου νὰ τῷ χρησιμεύσῃ ὡς μεσίτης ὑπὲρ τῆς συντάξεως. Εἶχε συστηθῆ πρὸς αὐτόν ἀπὸ γηραιὸν τινὰ οἰκοκύρην ὅστις εἶχεν ἐλευθέραν τὴν εἰσοδὸν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ σελεμπῆ Γεωργάκη καὶ ἦτο βεβασιότατος ὅτι ἐκεῖνος οὐδὲν θὰ τῷ ἠρνεῖτο. Ἐνθυμούμεθα ἱστορικόν τι ἀνεκδότον, ὅπερ ἔχομεν ἐκ πηγῆς αὐτοῦ τοῦ εὐεργετηθέντος. Ἦτο νέος τις σπουδᾶσας ἐν Εὐρώπῃ τῇ χορηγία τοῦ ἰδίου τὴν μηχανικὴν. Ὅτε ἐπανῆλθε, συμπληρώσας τὰς σπουδὰς του, παρουσιάσθη πρὸς αὐτόν.

— Ἐ καλὰ, ἔμαθες αὐτὴν τὴν μηχανικὴν, πῶς τὴν λέγουν;

— Μάλιστα Κύριε Ζαρίφη.

— Τώρα λοιπὸν θέλεις νὰ σὲ τοποθετήσωμεν. Πήγαινε λοιπὸν εἰς τὸν ὑπουργόν τῶν δημοσίων

ἔργων καὶ ὠμίλησέ του ἐκ μέρους μου. Πάρε καὶ τὴν κάρτα μου.

Μετὰ μίαν ἐβδομάδα ὁ νέος παρουσιάσθεις πάλιν.

— Πῶς! δὲν ἔκαμαν τίποτε; Κάθησε ὀλίγον.

Καὶ διατάσσει τὸν γραμματέα νὰ τοῦ γράψῃ μίαν συστατικὴν. Ἄλλὰ καὶ ἡ συστατικὴ δὲν ἔτελεσφόρησεν. Ὁ νέος παρουσιάσθη πάλιν. Ὁ Γεώργιος Ζαρίφης τὸν παραλαμβάνει τότε ἐφ' ἀμάξης, μεταβαίνει εἰς τὸ ὑπουργεῖον καὶ παρουσιάζων αὐτὸν πρὸς τὸν ὑπουργόν, τοῦ λέγει:

— Ἐξοχώτατε, αὐτὸ τὸ παιδί εἶνε παιδί μου, καὶ δὲν θέλω νὰ τὸ στείλῃς ὀπίσω μὲ ἄδεια χέρια.

Ἦτο θέαμα τὸ ὁποῖον θὰ ἐφείλκε τὴν προσοχὴν τοῦ ξένου ὅτε κατήρχετο εἰς τὸν Γαλατᾶν. Ἐβλεπέ τις ἀγαθὸν γέροντα τὴν ἄνοιξιν φέροντα νεανικὴν ἐνδυμασίαν ἀνοικτοῦ χρώματος καὶ ῥόδον εἰς τὴν δεξιάν, περιστοιχιζόμενον ὑπὸ σφηκιᾶς μεσιτῶν, αἰτινας παρεκάλουν αὐτὸν νὰ τοῖς ἀναθέσῃ πράξιν τινα. Τὸ κατὰστημα αὐτοῦ εἶχε τοὺς ἰδίους του μεσίτας, οὐχ ἦττον ὁ γέρον δὲν ἤθελε ν' ἀπέλθωσιν οἱ ἄνθρωποι δυσηρεστημένοι, καὶ ἔδιδεν εἰς ἕκαστον μικρὰν τινα παραγγελίαν καὶ ἀπήρχοντο καταγοητευμένοι ἐξ αὐτοῦ. Οὕτω δὲ εἰς πᾶν βῆμα αὐτοῦ εὗρισκε τρόπον ἵνα εὐεργετῇ εἴτε παρέχων ἐργασίαν, εἴτε παρέχων συνδρομὴν καὶ γινόμενος τὸ κέντρον ζωῆς πάντοτε ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐνεργείας.

Καὶ ἄλλοτε μὲν εὗρισκε ζηλωτὰς αὐτοῦ καὶ μιμητὰς ὁποῦσδήποτε τοῦ παραδείγματός. Ἄλλὰ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους εἶχεν ἀπολειφθῆ μόνος καὶ μόνος ἔφερε τὸ βάρος τοσούτων πολυπλόκων ἀναγκῶν τῆς βυζαντινῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας. Ἄλλὰ σήμερον ἐξέλιπε καὶ οὗτος. Ἐντεῦθεν εἶνε εἰλικρινέστατον τὸ πένθος καὶ ἐγκάρδιος ἡ θλίψις ἡ ἐκδηλωθεῖσα ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ ἐν Βυζαντίῳ. Τοιοῦτοι ἄνδρες, οἷος ὁ Γεώργιος Ζαρίφης, ἐπισπώμενοι τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν ἀγάπην τοσούτῳ πολλαπλῶν καὶ ἐν πολλοῖς ἀντιμαχομένων στοιχείων, οὔτε γεννῶνται εὐκόλως οὔτε διαπλάσσονται, καὶ σήμερον μάλιστα ὁπότε καὶ αἱ συνθήκαι παρήλλαξαν καὶ τὰ ἄτομα ἐν γένει ἀποβλέπουσιν ἕκαστον εἰς μίαν καὶ ἀποκλειστικὴν διεύθυνσιν. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο μόνον ἂν ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ ἐκληρονόμει τὸ ζῶπυρον ὅπερ ὁ γενάρχης ἐκληροδότησεν αὐτῇ, διασώζουσα ἀκμαίαν καὶ τὴν εὐγενῆ παράδοσιν τοῦ οἴκου καὶ τὸ γόητρον αὐτοῦ, ὅπερ τοσοῦτον στενωῶς εἶχε συνδεθῆ τελευταῖον μετὰ τῆς ἐννοίας τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῦ γοήτρου αὐτοῦ τοῦ ἐλληνικοῦ ὀνόματος ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Π. ΘΩΜΑ.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΝΝΗΜΕΙΩΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Ἄλεξιβρόχια καὶ ῥάβδοι. — Ὁ πῖλος τοῦ Καποδιστρίου.
— Τὸ φέρεμα τῆς κυρᾶ Φροσύνης.

Ἐντὸς ὑλοσκεποῦς ἐρμαρίου κεῖνται ἀναμιξῆ ῥάβδοι καὶ ἀλεξιβρόχια ἀνήκοντα εἰς ἄνδρας τῆς μεγάλης τοῦ ἀγῶνος γενεᾶς. Τὰ ἀλεξιβρόχια ταῦτα, ὧν τὰ δύο ἀνήκον τῷ Γεωργίῳ Κουντουριώτῃ, ἕτερον δὲ τῷ Γεωργίῳ Σαχίνῃ, κινουσι τὴν περιεργίαν τῶν νεωτέρων διὰ τὸ παράδοξον τοῦ σχήματος καὶ τοῦ χρώματος.

Τὰ δύο εἶνε ἐρυθρά, τὸ ἕτερον κυανοῦν, καὶ τὸ μὲν ἐν μεταλλίνῃ θήκῃ τιθέμενον μεταμορφοῦται αἴφνης εἰς χονδρὴν βακτηρίαν, τοῦ δ' ἄλλου ἀποσπᾶται ἡ λαβὴ ἀνασυρομένη καὶ προβάλλει ἐκ τῶν εἰρηνικῶν σπλάγγων αὐτοῦ ὄξεια λεπὴς ἐγγχειριδίου καθιστώσα τὸ φιλήσυχον σκεῦος χρήσιμον φύλακα οὐ μόνον κατὰ τῆς βροχῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν κακούργων ἀκόμη.

Αἱ δύο ῥάβδοι, ἀνήκουσαι εἰς τὸν Σπετσιώτην Μέξην ἢ μίαν, καὶ εἰς τὸν Ὑδραῖον Β. Μπουντούρην ἢ ἄλλη, οὐδὲν ἔχουσιν ἰδιάζον· εἶνε ἀμφοτέραι εὐθείαι ἐκ στιλπνοῦ ξύλου βυσσινοχρόου μετὰ μικρᾶς χρυσῆς κεφαλῆς, ἐφ' ἧς φέρουσι κεχαραγμένα τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖα τῶν ἐπιφανῶν κτητόρων. Καὶ τοῦ μὲν Β. Μπουντούρη ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα τινὰ ἐν τῇ ἐκθέσει· ἡ ταμβακοθήκη του, τὸ ὀρολόγιόν του, ἡ σφραγὶς καὶ τὰ ὄπλα του, ἀλλὰ τοῦ Μέξην τὸ ὄνομα πενιχρότατα ἐκπροσωπεῖται διὰ τῆς ῥάβδου τοῦ μόνης καὶ τοῦ ἀκροπρώρου τοῦ πλοίου του, πενιχρότερον δ' ἔτι τὸ τοῦ ἐτέρου σπετσιώτου πολιτικοῦ, τοῦ μεγαλόφρονος καὶ συνετοῦ Π. Μπότση, τοῦ ἐπίσης ἀδρῶς εἰσνεγκόντος ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος, οὐτινος μόνον τὴν ἰλαρὰν μορφήν προσβλέπομεν μετὰ τῶν ἐλαιογραφικῶν εἰκόνων τοῦ Ναυστάθμου.

Μετὰ τῶν λαϊκῶν ῥάβδων ἀνάκειται προέχουσα τὸ μῆκος ἡ ποιμαντορικὴ ῥάβδος τοῦ ἀγίου Ἐφῆσου δωρηθεῖσα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε'.

Ἐν τῷ αὐτῷ ἐρμαρίῳ ὑψηλὸς πῖλος τεφρόχρους ἐν μέρει ἐρρακωμένος προσελκύει κύκλον πολυαριθμῶν θεατῶν, διότι πινακὶς πολυσήμαντος ἀνήρτηται ἐπ' αὐτοῦ δηλοῦσα ὅτι ὁ πῖλος οὗτος εἶν' ἐκεῖνος, ὃν ἔφερον ὁ Καποδιστριας καθ' ἣν ὄραν ἐδολοφονήθη ἐν τῷ ναφ' τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831.

Ὁ πῖλος οὗτος ἀπεστάλη ἐξ Ὀδησοῦ ἀνήκων ἤδη εἰς τὸν πρίγκηπα Καγκάριν, ἀφίκετο δὲ κατ' αὐτὴν τὴν ὄραν καθ' ἣν ἐγίνετο ἡ ἔναρξις τῆς ἐκθέσεως, ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ ἐξαιρετικῶς ἀπεδέξατο αὐτὸν ὡς πολύτιμον ἐκθεμα. Ἀξιοσημειῶται δ' εἶνε καὶ αἱ συναποσταλεῖσαι δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Καποδιστρίου γαλλιστὶ γεγραμ-